

## ΤΙΝΑ ΠΕΡΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ.

### I.

Ἀδυναμία θρησκευτικῇ ἐν τῇ ἐποχῇ τῆς  
εἰδωλολατρείας.

Φαίνεται ὅτι ὁ Θεὸς ἠθέλησεν, ἐπὶ τέσσαρας συνεχεῖς χιλιάδας ἐτῶν, ἵνα τιμωρήσῃ τὸν ἄνθρωπον διὰ τὴν ἀλαζονείαν αὐτοῦ. Διὸ καθὼς ὁ παῖς ἐκεῖνος, ὅστις ἐπιθυμεῖ διακαῶς, ἵνα διαφύγῃ τὴν πατρικὴν ἐπιτήρησιν, οὕτως ὁ ἄνθρωπος, δισπιστῶν πρὸς τὴν θείαν σοφίαν, ἠπλώσε τὴν ἑαυτοῦ χεῖρα, ἐναντίον τῆς ἀπαγορεύσεως τοῦ Θεοῦ, ἐπὶ τοῦ δένδρου τῆς γνώσεως. Ἔσχε πλήρη τὴν εὐκαιρίαν, ὅπως αἰσθανθῇ τὴν ματαιότητα τῆς ἀνθρωπίνου γνώσεως. Ὁ Θεὸς ἐγκατέλιπεν αὐτὸν εἰς τὴν ψευδῇ ταύτην γνώσιν, ἔδωκεν αὐτῷ τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰ ὄρη, τὰς ἡπείρους καὶ τὰς θαλάσσας. «Δὲν ἐπιθυμεῖς τὴν βοήθειάν μου, βιάδιζε, ἡ φύσις ἀνέχει εἰς σέ τῷ εἶπε: θέλεις εἶσθαι βασιλεὺς τοῦ κόσμου, ἀλλὰ θέλεις αἰσθανθῇ τὴν ἀνάγκην θεῶν πεπλασμένων κατὰ τὴν σὴν εἰκόνα· ἀπολίθωσον λοιπὸν τὸν χοῦν ἐξ οὗ σέ ἔπλασα, καὶ λάτρευσον τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου.» Ταῦτα εἶπε καὶ ἀπесύρθη εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἀνάπαυσιν.

Καὶ ὁ ἄνθρωπος, ἄγγελος ἐκπεπτωκὼς ἤδη, τῷ ὁποίῳ ἔλειπον αἱ πτέρυγες, ὅπως ἀνέλθῃ ἐκ νέου εἰς τὸν οὐρανόν, ἔμεινεν ἔντρομος ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀπεράντου ἐκείνης ἐρήμου, τὴν ὁποίαν πρὸ ὀλίγου ἐπλήρου τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ! Γυμνός, τρέμων ἐκ τοῦ ψύχους καὶ τοῦ φόβου, ὑπεκαθέσθη ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐν τοιαύτῃ θέσει εὐρισκομένου αὐτοῦ, ἐπῆλθεν ἀκολούθως ἡ καταιγὶς, καὶ ἐλάτρευσεν τὴν καταιγίδα.

Ἡ ὁρὺς καὶ τὸ ὄρος οὐδόλως ἐκλιναν τὰς ἑαυτῶν κορυφὰς ἀπέναντι τῆς καταιγίδος. Ὁ ἄνθρωπος ἐξέλαβεν αὐτὰ ὡς ἰσχυρότερα τῆς καταιγίδος καὶ ἐλάτρευσεν αὐτά.

Ὁ ἥλιος διεπέρασε διὰ τῶν ἑαυτοῦ ἀκτίνων τὰς πεπυκνωμένας νεφέλας, ἐκόπασε τὸν ἄνεμον, ἐφώτισε τὸ ὄρος. Ὁ ἄνθρωπος ἐλάτρευσεν τὸν ἥλιον.

Ἀκολούθως εἶδε τίνα τῶν στοιχείων δὲν ἐφοβήθησαν, οὔτε τὴν καταιγίδα, οὔτε τὸν κεραυνόν, καὶ ἐλάτρευσεν αὐτὰ ὡς δυνάμεις: ἠγειρεν αὐτοῖς βωμοὺς καὶ προσήνεγκεν αὐτοῖς θύματα. Ὅτε δὲ παρετήρησεν ἐν τῷ μέρει ἐκείνῳ, ἐνθα εἶχε τοποθετήσει τοὺς θεανθρώπους αὐτοῦ, μετὰ τὴν ἀποθέωσίν των, καὶ δὲν εὔρεν αὐτόθι, εἰμὴ σποδόν, εἶπεν ἐν ἑαυτῷ: Οἱ θεοὶ ἀπέθανον!

Τότε ἠγέρθησαν ψιθυρισμοὶ συγκεχυμένοι, φωναὶ καὶ βρυγμοὶ τῶν ὁδόντων, γέλωτες καὶ ἄραϊ: ἐθεάθη ὁ ἄνθρωπος κυλιόμενος κατὰ γῆν, ἐν ταῖς δημοσίαις πλατείαις καὶ κράζων μετ' ἀπελπισίας: Οὐχί, δὲν ὑπάρχουσι πλέον θεοί!

Ἀλλ' ὁ χρόνος εἶχεν ἤδη πληρωθῇ. Ἐκ τῆς νεφέλης ἐξῆλθον οἱ ἐξῆς λόγοι,

οἵτινες κατεφόβησαν τοὺς φίλους τῷ Ἰώβ: «Ποῦ ἤσθα ὅτε ἐθεμελίωσα τὴν γῆν; Τίς ὁ ἐπαγαγὼν σπαρτίον ἐπ' αὐτῆς; Ἐπὶ τίνας οἱ κρίκοι αὐτῆς πεπήγασι; Τίς ὁ βαλὼν λίθον γωνιαῖον ἐπ' αὐτῆς; Ὅτε ἐγεννήθη ἄστρα, ἤνεσάν με ἐν φωνῇ μεγάλη πάντες ἄγγελοί μου... Ἐφραξα δὲ θάλασσαν πύλαις, ὅτε ἐμαιοῦτο, καὶ ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτῆς ἐξεπορεύετο.... Ἐθέμην δὲ αὐτῇ ὄρια, περιθεὶς κλεῖθρα καὶ πύλας· εἶπον δὲ αὐτῇ· μέχρι τούτου ἐλεύση, καὶ οὐχ ὑπερβήση, ἀλλ' ἐν σεαυτῇ συντριβήσεται σου τὰ κύματα.» Ὁ Θεὸς ἔλαβεν, ἐπὶ τέλους, οἶκτον ἐπὶ τοῦ κόσμου: ἀφῆκε τέως τοὺς ἀνθρώπους, ὅπως πεισθῶσιν ἀφ' ἑαυτῶν περὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀδυναμίας: ἐξήπλου τοῦ λοιποῦ ἐπ' αὐτῶν τὴν ἑαυτοῦ χεῖρα: προὔτίθετο ἵνα ἀποστείλῃ αὐτοῖς τὴν σωτήριον ἀγγελίαν.

## II.

Ἰσραηλῖται.—Ἰδέα τῆς θείας ἐνότητος.

Εἰς τὸ ἑπακρον τῆς Μεσογείου, ἐπὶ τῶν ὁρίων τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας, εὐρίσκεται χώρα τις ἄγονος, ὀρεινὴ, ἥτις στερεῖται καὶ τοῦ ἐλαχίστου λιμένος καὶ ἦν περικλείει ἡ ἔρημος διὰ τῆς ἀμμόδους ζώνης αὐτῆς: γῆ θλίψεως καὶ βαρυθυμίας ἀπέναντι τῶν εὐφόρων ὀχθῶν τοῦ Νείλου καὶ τοῦ Εὐφράτου. Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ κατέφυγε, μακρὰν τῆς ἐν Αἰγύπτῳ διαφθορᾶς, λαὸς τις ἀρχαίῳ πατριαρχῶν ὅστις, ἐγκαταλιπὼν τὸν νομαδικὸν αὐτοῦ βίον, ἀπεκατεστάθη ἐν τοῖς ὄρεσι τῆς Ἰουδαίας. Ἐκπλήσσεταί τις βεβαίως, ἀπαντῶν παρ' ὅλοις τοῖς μεγάλαις ἐκείνοις κράτεσι τῆς Ἀσίας, ὧν ἡ σύγχρονος κριτικὴ δὲν ἠδυνήθη εἰσέτι ἵνα δώσῃ ἡμῖν τὴν ἱστορίαν, μικρὰν τινα ἀποικίαν, πτωγὴν καὶ ἄγνωστον τῷ ἀρχαίῳ κόσμῳ, ἥτις παρακατατέθηκεν ἅπασαν τὴν ἑαυτῆς ἱστορίαν ἐν τοῖς χρονογράφοις, ἔσχεν ὡς νομοθέτην ἄνθρωπον ἐμπνευσθέντα ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἥτις, ἐπὶ τέλους, ἐν τῷ μέσῳ τῆς εἰδωλολάτριδος ἀρχαιότητος ἐπρέσβευε μόνη τὸ δόγμα τοῦ ἐνιαίου καὶ ἠθικοῦ Θεοῦ. Τὴν σήμερον πλέον, ὅτε ὁ λαὸς οὗτος ἐξεπλήρωσε τὴν ἑαυτοῦ ἀποστολὴν, ἥτις εἶναι ἡ ὠραιότερα, ἦν ἡδύνατο ποτὲ λαὸς ἵνα κληθῇ καὶ ἐκπληρώσῃ, περιπλανᾶται, κερματισμένος ὑπὸ μακρῶν περιπετειῶν καὶ ἀτυχημάτων, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐθνῶν ἐκείνων, ἅτινα ὀφείλουσιν αὐτῷ τὴν ἑαυτῶν ὀρησκειάν: περιπλανᾶται, λέγουσιν οἱ μὲν, φέρων ἐπὶ τοῦ μετώπου στίγμα ἀνεξάλειπτον, διότι, ὅτε ὁ Σωτὴρ ἀνῆρχετο τὸν Γολγοθᾶν ὁ Ἀχάσβερος (1) ἠρνήθη αὐτῷ σταγόναν τινας ὕδατος, καὶ ὁ Σωτὴρ κατηράσθη αὐτοῦ: προσεκόλλησεν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ τὸν κάματον αἰωνίας ὁδοιπορίας, λέγουσιν οἱ δὲ, διότι μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς δευτέρας παρουσίας, ὁ περιπλανώμενος Ἰουδαῖος καὶ οἱ ἐκ τῆς γενεᾶς αὐτοῦ θέλουσι διαμένει ὡς τεκμήριον τῆς οὐρανίου

(1) Κατὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀγγλίας ὑπὸ Mathieu Paris, ὁ Ἀχάσβερος ἢ Ἀβασσούβερος ὑπῆρξε σύγχρονος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ Ἰουδαῖος, ἐπισκεφθεὶς μάλιστα αὐτὸν μετὰ τῶν Μάγων ἅμα γεννηθέντα ἐν Βηθλεὲμ καὶ ὀνομαζόμενος τὸ κατ' ἀρχαίαν Καρτόφιλος. Ἐπειδὴ δὲ ἠρνήθη τῷ Ἰ. Χριστῷ πᾶσαν περιποίησιν ὅποτε ὠδήγουν αὐτὸν εἰς τὸν σταυρὸν κατηράσθη αὐτῷ καὶ ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ παντὶ τῷ Ἰουδαϊκῷ ἔθνει, ἵνα ἐσθὲι περιπλανᾶται περιπεφρονημένος.

ἐκδικήσεως. Σέβας, ἐντούτοις, τῷ λαῷ τούτῳ, σέβας ὀφείλεται αὐτῷ πρὸ παντός ἄλλου, διότι ἐν τῷ προορισμῷ αὐτοῦ ὑπῆρχε σημεῖόν τι θείας ἀποστολῆς: Περικυκλωμένος πανταχόθεν ὑπὸ τῆς εἰδωλολατρείας, τῆς ὁποίας ἡδύνατο ἐκ τοῦ ὕψους τῶν ὀρέων αὐτοῦ, ἵνα ἀκούσῃ τὰ ἡδυπαθῆ ᾄσματα ὅτε ἡ Τύρος καὶ Σιδὼν ἐώρταζον τὴν ἐπιστροφήν τοῦ Ἀδώνιδος, ἀνθίσταται εἰς τὴν διαφθοράν καὶ διατηρεῖ ἑνδον εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἀγίων, περικεκλεισμένην ἐν τῇ σκηνῇ, τὴν ἰδέαν τῆς ἐνότητος τοῦ Θεοῦ, ἣν θέλει δώσει εἰς τὸν κόσμον ὅποτε οὗτος ἀπαυδήσῃ ἐκ τῶν λιθίνων καὶ χρυσῶν θεῶν αὐτοῦ. Ἀναγνωρίζων τις ὅποιον πολύτιμον δόγμα εἶχεν ἐπιφορτισθῇ ἵνα ὑπερασπίσῃ καὶ διατηρήσῃ ἐξηγεῖ ἀμέσως τὴν ἀνεπιμιξίαν αὐτοῦ, περὶ ἧς συνεχῶς κατεμέμφθησαν αὐτοῦ: ἐνναεῖ πάραυτα τὴν μεγάλην αὐστηρότητα τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου καὶ παύει τοῦ νὰ ἀναθεματίζῃ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, οἵτινες ἐφαίνοντο πρόθυμοι εἰς τὸ νὰ προκαλῶσι τὴν χύσιν αἵματος, νὰ κατασπαράττωσι τοὺς παρ' αὐτῶν νικωμένους, μήτε τῶν ἰδίων αὐτῶν ἀδελφῶν ἐξαιρουμένων, ὅσakis προῆγον τὰς προσφοράς εἰς τὰ ἑαυτῶν εἰδῶλα· διότι τὸ ἔθνος τοῦτο ὤφειλεν ἵνα διατελῇ κεχωρισμένον τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ἀδιάφορον διὰ τίνων μέσων.

Ἐντούτοις ἔπρεπεν ἵνα ὁ Ἰεχωβά ἐξέλθῃ τοῦ θυσιαστηρίου, διότι ἡ ἀνθρωπότης δὲν εἶχεν ἀποκληρωθῇ διαπαντός τῆς θρησκευτικῆς ἀληθείας. Ὁ παρὰ τοῦ Θεοῦ ὠρισμένος χρόνος εἶχεν ἤδη ἐπέλθει: ἡ μικρὰ αὕτη τῆς γῆς γωνία, πτωχή, ἄγονος, καταβεβλημένη ὑπὸ τῆς πνοῆς πλήρους τῶν ἀνθρωπίνων ἀθλιότητων, ἣν ὠνόμαζον Ἰουδαίαν, ἐφωτίσθη διὰ μιᾶς ὑπὸ οὐρανίου φωτός: οἱ τοῖχοι τοῦ ἀρχαίου ναοῦ κατέπεσαν, τὰ Ἅγια τῶν Ἀγίων ἀπηλείφθησαν· διότι ἔδαφος τοῦ νέου ναοῦ ἔπρεπε νὰ γενῇ ἡ γῆ, θόλος αὐτοῦ ὁ οὐρανός, βωμοὶ τὰ ὄρη καὶ θυσιαστήριον ἡ καρδιά τοῦ δικαίου ἀνθρώπου. Ὅτε δὲ ἡ ἐκπληξίς εἰς τὴν ἡ μεγάλη ἐκείνη ἀποκάλυψις ἔρριψε τὸν κόσμον διεσκεδάσθη ὀλίγον, ἠτένισαν εἰς αὐτὴν μετὰ προσοχῆς, καὶ διέκρινον ἐν αὐτῇ ἓνα σταυρὸν καὶ ὑπὸ τὴν βάσιν τοῦ σταυροῦ τούτου νέον κόσμον.

### III.

#### Ῥώμη.—Ἐνότης πολιτικῇ.

Οἱ Ἰουδαῖοι εἶναι ὁ λαὸς τῆς θρησκευτικῆς ἐνότητος: Οἱ Ῥωμαῖοι τῆς πολιτικῆς. Ὁ τελευταῖος οὗτος λαὸς, εἰς ὃν τὰ μαντεῖα εἶχον ὑποσχεθῇ τὴν κοσμοκρατίαν, *peritura regna*, ἐδοκιμάσθη ὡς ὁ χάλυβδος ἐν τῷ πυρί. Τὸ κατ' ἀρχὰς δὲν ἦσαν εἰμὴ δρᾶξ τις ἀνθρώπων ἡρώϊκων, ἢ ληστῶν, ἀδιάφορον ὡς πρὸς τὴν ὀνομασίαν, διότι ὁ ληστής εἶναι ὁ ἥρως τῶν βαρβάρων χρόνων: ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἐπιζητοῦσι τὸν πόλεμον διὰ τὸν πόλεμον διατρέχοντες τὴν ὑφήλιον διὰ τῆς ἰσχύος τοῦ ἑαυτῶν βραχίονος. Οἱ Banditti οὗτοι τῆς ἀρχαίας Ἰταλίας ἦλθον, μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν Ῥωμύλου, ἵνα αὐθαδῶς ἐπιβληθῶσιν ἐν τῷ μέσῳ τῶν πολεμικῶν λαῶν τοῦ Λατίου (*Latium*), τῆς Σαβίνης καὶ τῆς Ἀβρᾶς καὶ πλουσίας Ἐτρουρίας. Αὐτόθι ἐστήσαντο, ἐπὶ λόφων τινῶν παρὰ ταῖς ὄχθαις τοῦ Τιβέρεως, στρατόπεδον κεχαρακωμένον τὸ ὅποιον ἐχρησίμευεν

αὐτοῖς ὡς ἀναπαυτήριον, καὶ ἐξ οὗ ἐφόρμων ὡς ἀπὸ φωλεᾶς τινος κατὰ παντός τοῦ προσφόρου καὶ προχείρου. Γεννήματα τοῦ πολέμου ὄντες, δὲν ἐδύναντο νὰ ζήσωσιν εἰμὴ διὰ τοῦ πολέμου: κατέστησαν λοιπὸν αὐτὸν αἰώνιον. Ἐν τῷ διαστήματι ἐπτακοσίων καὶ εἴκοσιν ἐτῶν δὲν ἐδυνήθησαν νὰ κλείσωσι τὰς θύρας τοῦ ναοῦ τοῦ ἑαυτῶν Ἰανοῦ (Janus) εἰμὴ τρεῖς μόνον.

Ὁμοιος δὲ τοῦ Νορμανδοῦ πειρατοῦ τοῦ μέσου αἰῶνος, ὅστις, μόλις ἐντὸς σκαφιδίου τινος κεκλεισμένος, κατεκάλυπτε τὰς τρικυμιώδεις θαλάσσας τῶν βορείων μερῶν, οἱ Ῥωμαῖοι ἐξήρχοντο τῆς πόλεως αὐτῶν καθ' ἕκαστον θέρος, ὅπως ἐπιδράμωσι πρὸς βορρᾶν ἢ νότον, πρὸς Ἀνατολὰς ἢ δυσμὰς καὶ θερίσωσι διὰ τῶν ὀπλῶν τὴν γῆν τῶν ἑαυτῶν γειτόνων. Αἱ πρόοδοι αὐτῶν ὑπῆρξαν βαθμιαῖαι: μετὰ τριακόσια ἔτη μόλις κατεῖχον λεύγας τινὰς γῆς: ἀλλ' ὅ,τι ἅπαξ ἐπραττον ἢ κατέκτων ἀνῆκε διαπαντός αὐτοῖς, δὲν ἐγκατέλειπον δὲ τὰς κατακτωμένας πόλεις, εἰμὴ ἀφοῦ σχεδὸν ἀπήλειπον αὐτὰς ἐκ βάρων, τοὺς λαοὺς, εἰμὴ ἀφοῦ κατεκερμάτιζον, κατεσύντριβον καὶ ἐν παντὶ τρόπῳ διέσπειρον αὐτοὺς, ὅπως οὐδέποτε δύνωνται τοῦ λοιποῦ ἵνα ἀνεγερθῶσι καὶ ἐξαναστῶσι κατ' αὐτῶν. Ἐμιμοῦντο κατὰ πάντα τὸν τῆς Μυθολογίας ἀετὸν, οὗτινος ἡ φωλεὰ περιεστοιχίζετο μακρόθεν ὑπὸ λειψάνων καὶ ἐρειπίων, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὀπίων εἶρπον ἐκεῖνοι τῶν νικημένων, οἵτινες εἶχον τὴν ἀδειαν ἵνα ζῶσι· διότι, καθὼς τὸ φρόνιμον ἐκεῖνο τῆς Μυθολογίας πτηνὸν ἐπάχυνε μὲν τοὺς αἰχμαλώτους αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπέσπα τὰ μέλη αὐτῶν ὅπως μὴ δύνωνται νὰ ἀπέλθωσιν, οὕτω καὶ ἡ Ῥώμη διέτρεφε καὶ ἐκολάκευεν ἐκείνους τοὺς ὁποίους ἐθεώρει διαπαντός νικημένους. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου προχωροῦσα βῆμα πρὸς βῆμα, χωρὶς ποτε ν' ἀφήσῃ ἐχθρόν τινα ὀπισθεν αὐτῆς, υἰοθέτησε διαδοχικῶς ὅλους τοὺς τῆς Ἰταλίας λαοὺς καὶ μετ' αὐτοὺς τὸν κόσμον ἅπαντα. Ὅτε ἡ Ῥώμη ὥθησε τὰ ἑαυτῆς ὀπλα ἐξω τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου, ἡ Ἑλλὰς εἶχεν ἤδη ζῆσαι τὴν πλήρη τοῦ λαοῦ ἡλικίαν· ἡ δὲ Ἀνατολή, διαφθαρεῖσα ὑπὸ τοὺς διαδόχους τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἀποβάσα κράμα τι, οὗ τὸ μὲν ἡμισυ ἐξ Ἑλλήνων, τὸ δ' ἕτερον ἡμισυ ἐκ βαρβάρων, εἶχεν ἤδη ἀπωλέσει ἅπασαν τὴν ζωτικὴν αὐτῆς δύναμιν. Ἡ Ῥώμη ἤψατο ἄκρῳ τῷ δακτύλῳ τῶν μεγαλοπρεπῶν μοναρχῶν αὐτῆς, τῶν καλουμένων τότε ἐπιφανῶν ἢ καὶ θεῶν, τῶν ἀσεβῶν αὐτῆς βασιλέων, οἵτινες οὐδόλως ἐφοβοῦντο ἵνα χεῖρα ἐπιθέσωσιν ἐπὶ τὸν ναὸν τοῦ Κυρίου, καὶ πάραυτα κατέπεσαν οὗτοι ἐνώπιον αὐτῆς, τιμωρηθέντες, ὡς ὁ ὑπουργὸς αὐτῶν Ἡλιόδωρος, ὑπὸ τῆς θείας μήνης. Ἡ Δύσις ἀντέταξε περισσότερον: αἱ Ῥωμαῖκαὶ λεγεῶνες ἡσθάνθησαν πλέον ἢ ἅπαξ τὸ βάρος τῶν βαρβάρων ξιφῶν τῶν πολεμικῶν φυλῶν τῆς Ἰσπανίας, τῆς Γαλατίας καὶ τῆς Γερμανίας· ἀλλ' ἐδέησεν ἵνα καὶ ἡ Δύσις, ὡς ἡ Ἀνατολή, ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἰσχυρογνωμοσύνην καὶ κλίνῃ γόνυ ἐνώπιον τῆς βασιλείσσης ταύτης τῶν πόλεων.

Τοιοῦτοτρόπως, ἀπὸ τοῦ Εὐφράτου μέχρι τοῦ Γερμανικοῦ Ὠκεανοῦ, καὶ ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως μέχρι τῶν ὑπορειῶν τοῦ Ἀτλαντος, τὸ πᾶν ὑπετάγη ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῶν ἐν τισὶ τῆς Ἰταλίας πόλεσι ὀνομαζομένων ἀρχόντων. Οἱ λαοὶ οὗτοι, μεταξὺ τῶν ὀπίων ὑπῆρχε τοσαύτη διαφορά ὡς πρὸς τὰ ἥθη, τὴν γλῶσσαν καὶ τὸν πολιτισμὸν, ἐξεπλάγησαν μεγάλως ἰδόντες ὅτι μετ' οὐ πολὺ ὥ-

μίλουν πάντες τὴν αὐτὴν γλῶσσαν καὶ ἔφερον τὸ αὐτὸ ὄνομα. Οὐδέποτε, πρὸ τῆς Ῥώμης, ἐφάνη ἐν τῷ κόσμῳ ἐνότης τοσούτῳ μεγάλη· εἶχον συστηθῆ μεγάλα κράτη, ἀλλ' οὐδὲν ἐξ αὐτῶν εἶχεν ἐπεκτείνει τόσῳ μακρὰν τὰ ἑαυτοῦ ὄρια· οὐδέποτε ἐπίσης, καὶ τοῦτο εἶναι γεγονὸς μᾶλλον τῆς κατακτῆσεως ἐνδι-αφέρον, οὐδέποτε τὰ κατακτώμενα ἔθνη εἶχον τοιουτοτρόπως ἀπολέσει τὸν ἐθνικὸν αὐτῶν χαρακτῆρα ὑπὸ τὴν χεῖρα τοῦ κατακτητοῦ. Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον, τὸ ὁποῖον ἀντικατέστησεν ἀπανταχοῦ τὰς ἰδιαιτέρας νομοθεσίας· διότι καθ' ἕκαστον ἔτος οἱ πραιτόρες καὶ οἱ ἀνθύπατοι μετέβαινον εἰς τὰς ἐπαρχίας πρὸς ἀνίδρυσιν δικαστηρίων, ἐν οἷς οἱ κατακτώμενοι ἐδικάζοντο συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τοὺς συντασσομένους ἐν τῇ δημο-σίᾳ πλατείᾳ ἢ ἐν τῇ Γερουσίᾳ τῆς Ῥώμης. Οὐδὲν ἄλλο μέσον ἡδύνατο, ἵνα ἐπενέγκῃ βέλτιον καὶ ταχύτερον τὴν ὑπὸ τῆς κατακτῆσεως ἐναρξάμενην ἤδη πολιτικὴν ἐνότητα, καθόσον, οὐδὲν ἄλλο ἀποκαθιστᾷ κοινωνίαν τινα συμπαγῆ, εἰμὴ ἡ ἐφαρμογὴ μιᾶς καὶ μόνης νομοθεσίας ἐφ' ὅλων τῶν μελῶν αὐτῆς.

Προσθέσατε ὁμως, ὅτι αἱ ῥωμαϊκαὶ λεγεῶνες, ἀποσυρόμεναι, ἄφινον παντα-χοῦ ἄπισθεν αὐτῶν, καὶ προπάντων εἰς τὰ δυτικὰ μέρη τοῦ κράτους, ἀποικίας ῥωμαϊκὰς αἵτινες, διαμένουσαι ἐν τῷ μέσῳ τῶν κατακτηθέντων, ἐδίδασκον αὐτοὺς τὰ ἑαυτῶν ἥθη, καὶ ἐπέβαλλον αὐτοῖς τὴν τῆς μητροπόλεως γλῶσσαν, ἐνῶ ἡ ἐλληνικὴ, προαχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ, ἀπέβαινε δημώδης ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ ἐδιδάσκετο εἰς ὅλας τὰς σχολὰς τοῦ κράτους. Οὕτω λοιπὸν, μία μόνη πόλις ἐξωμοιώθη πρὸς τὸν κόσμον σύμπαντα. Τοῦτο ὑπῆρξεν ἔργον ἑπτὰ αἰώνων. Ὅτε δὲ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ὀγδόου αἰῶ-νος, ὁ Αὐγούστος, διὰ τῆς ἐν Ἀκτίῳ νίκης αὐτοῦ, ἔδωκε τέλος πάντων εἰς τὸ κράτος τὴν πολιτικὴν εἰρήνην, ἣν μεγάλως ἐδίψα μετὰ τοσούτους πολέ-μους, ἐπῆλθεν οἷονεὶ μεγάλη τις σιωπὴ, ὅπως ἀκουσθῇ ἡ ἐν τῷ Γολγοθᾷ ὕψου-μένη φωνή, ἥτις ἔφερεν εἰς τὸν κόσμον τὴν ἠθικὴν εἰρήνην.

Εἶναι βεβαίως λυπηρὸν νὰ βλέπη τις μίαν καὶ μόνην πόλιν ἀφαιροῦσαν δια-δοχικῶς τὴν ἐλευθερίαν ὅλων τῶν λαῶν τῆς ἀρχαίας χώρας· τῶν Κελτῶν, παραδείγματος χάριν, οἵτινες προετίμων ἵνα αὐτοκαῶσιν ἢ νὰ συρθῶσιν εἰς Ῥώμην θριαμβευτικῶς· τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν Γαλατῶν, ἐναντίον τῶν ὁποί-ων ὁ μεγαλύτερος τῆς Ῥώμης ἄνθρωπος ἐδαπάνησε δέκα ἔτη τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς. Ἀλλὰ κατὰ τί ἐνδιαφέρει τὸν κόσμον ἡ ἀγρία αὕτη ἀνεξαρτησία τοῦ βαρβά-ρου ἀνθρώπου, ἐὰν δὲν δύναται οὗτος νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς ἠθικοποιήσεως, εἰμὴ θυσιάζων τὴν ἑαυτοῦ ἐλευθερίαν; Καὶ μόλον τοῦτο, ἃς ἐκλείψῃ αὕτη ἐπὶ τινα χρόνον, οὐδέποτε ὁμως θέλει ἀπολεσθῇ καθ' ὅλο-κληρίαν· διότι τὸ θεῖον καὶ ἀφθαρτον πῦρ πυρσεύει ἐκ τῶν ἐρειπίων τοῦ ναοῦ, ἐναντίον ὅλων τῶν προσπαθειῶν τοῦ ἀσεβοῦς.

Ἡ Ῥώμη εἶχεν ἵνα ἐκπληρώσῃ θεῖαν ἀπαστολήν: Ἐπρεπεν ἵνα, διὰ τοῦ ξί-φους τῶν λεγεῶνων, διερχομένη τῆς στάθμης τοῦ κόσμου σύμπαντος, ἀνα-τρέψῃ ἀπάσας τὰς ἐθνικότητας ἐκεῖνας, αἵτινες ἀνύψουν διαφράγματα ἀνυ-πέρβλητα μεταξὺ τῶν λαῶν· ἔπρεπεν ἵνα, ἐξ ὅλων τῶν ἐχθρῶν πρὸς ἀλλή-λας ἐθνικοτήτων ἐκεῖνων, ἀποτελέσῃ ἓνα μόνον λαὸν ἔχοντα τὴν αὐτὴν γλῶσ-σαν, τοὺς αὐτοὺς νόμους, τὸν αὐτὸν πολιτισμόν· κοινωνίαν ὁμοιόμορφον ἐπὶ

τῆς ὁποίας ὁ Χριστιανισμός ἐξηπλώθη, καὶ ἦν ἀνεξωογόνησε διὰ τῆς ἑαυτοῦ πνοῆς, ὡς ὁ προφήτης τὸν υἱὸν τῆς χήρας.

## IV.

## Χριστιανισμός, ἠθικὴ ἐνότης.

Μολονότι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶπεν: «Ἀπόδοτε τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι, καὶ, «Πάντες οἱ λαβόντες μάχαιραν ἐν μαχαίρᾳ ἀπολοῦνται», μολοντοῦτο, οὐδόλως ἐπήνεγκεν εἰς τὸν κόσμον αἰώνιον εἰρήνην, διότι δὲν ἐπέστη εἰσέτι ὁ χρόνος, ἵνα προγράψῃ τὸν πόλεμον. Τὸν πόλεμον, ὅστις ἀναμιγνύει λαοὺς καὶ ἰδέας· ὅστις ἐπρόκειτο ἵνα καθοδηγήσῃ παρὰ τῷ Σταυρῷ τοὺς ἀγνοοῦς ἐκείνους λαοὺς, οἵτινες εἶχον ἐμποδισθῇ ὑπὸ τῆς αὐτοκρατορίας ὀπισθεν τοῦ Ῥήνου καὶ τοῦ Δουνάβεως, καὶ ἦσαν προωρισμένοι ὅπως ἐμβάλωσιν εἰς τὰς ἐξηγντλημένας ἤδη φλέβας τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κολοσσοῦ αἷμα νεώτερον καὶ καθάρωτερον.

Διὰ μίαν νέαν θρησκείαν, ἦτο χρεία νέων ἀνθρώπων, ἦτο χρεία ψυχῶν, αἵτινες δὲν εἶχον εἰσέτι διαφθορὰ ὑπὸ τοῦ ἀβροῦ ἐκείνου καὶ ἀτιμωτικοῦ πολιτισμοῦ, ὅστις εἶχεν ἐπὶ τοσοῦτον καταβιβάσει τοὺς τῆς αὐτοκρατορίας Ῥωμαίους. Τοὺς ἀνθρώπους λοιπὸν τούτους, τὰ ἀληθῆ ταῦτα τοῦ Χριστιανισμοῦ τέχνα, μόνος ὁ πόλεμος ἠδύνατο ἵνα ἐξαγάγῃ τῆς ἑαυτῶν βαρβαρότητος, ὅπως ἀνυψώσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν Χριστιανικὴν ἠθικοποίησιν. Ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐκληροδότησε τῷ κόσμῳ ἀνερχόμενος εἰς τοὺς οὐρανοὺς εἶναι ἡ ἠθικὴ εἰρήνη, εἶναι ἡ ἐνότης τῶν δοξασιῶν, ἐπὶ τέλους, εἶναι ἡ Καθολικὴ θρησκεία συμφώνως πρὸς τὴν συμβολικὴν ἐννοιαν τῶν ἐξῆς λέξεων. «Πορεύθητε, λέγει τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς, καὶ βαπτίσατε τὰ ἔθνη εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος...» οἱ δὲ δώδεκα μαθηταὶ ἀπῆλθον ὅπως ἐκτελέσωσι τὴν ἐντολὴν τοῦ ἑαυτῶν διδασκάλου. Διὰ μόνης τῆς ἰσχύος τῶν ἑαυτῶν χειρῶν διεσάλευσαν ὅλα ἐκεῖνα τὰ Ὀλύμπια, τὰ ὁποῖα ἡ εἰδωλολατρικὴ φαντασία εἶχε διαπλάσει καὶ, ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου μέχρι τῆς νήσου Μώνας, ἐπροξένησαν τὸν τρόμον εἰς τοὺς ἐπὶ τῶν βωμῶν αὐτῶν ἱσταμένους ψευδεῖς ἐκείνους θεοὺς.

Ἡ σύγχυσις ἦτο μεγάλη τότε μεταξὺ ὅλων τῶν ἀγνώστων ἐκείνων θεῶν, οἵτινες ἐμάχοντο ἀλλήλοις. Ἡ Ῥώμη, ἥτις ἐνόμιζεν ὅτι τὸ πᾶν ἔπρεπε νὰ ὑποχωρήσῃ ἀπέναντι μιᾶς ἰσχυρᾶς θελήσεως, ἠθέλησεν ἵνα ἀποκαταστήσῃ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν θρησκευτικὴν ἐνότητα ὡς εἶχεν ἀποκαταστήσει τὴν εἰρήνην καὶ τὴν πολιτικὴν ἐνότητα· ἀλλ' ἡ ἀποστολὴ αὐτῆς δὲν ἦτο αὕτη, διότι τῇ εἶχε παραχωρηθῇ μόνον τὸ νὰ νικήσῃ πᾶσαν ἐνοπλὸν ἀντίστασιν, τὸ νὰ χαράξῃ, ἐπὶ πεντακοσίων ἢ ἑξακοσίων λευγῶν γῆς, ὁδοὺς στερεᾶς, αἵτινες ἐπιμαρτυροῦσιν, ὡς φέρουσαι οἶονεῖ τὴν τῆς αἰχμαλωσίας σφραγίδα, τὰ μέρη, ἅτινα αὕτη διῆλθεν· ἐν ἐνὶ λόγῳ, εἶχε τὴν ἀποστολὴν τοῦ νὰ συνενώσῃ τὸν κόσμον, ἀλλὰ τὸ

νὰ ὑποτάξῃ τὸν νικημένον τοῦτον κόσμον εἰς μίαν μόνην λατρείαν ἦτο πρᾶγμα δυσκολώτερον· ἐπεχείρησε τοῦτο, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ ἀπρακτος. Ἐμπρώτοις, ἐνόμισεν ὅτι ἐδύνατο νὰ κατορθώσῃ τοῦτο δεικνύουσα ἀνεξίθρησκείαν παγκόσμιον· ἀνεγείρουσα τὸ ἑαυτῆς Πάνθεον, ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς ἄσυλον ὅλων τῶν θεῶν ἐκείνων εἰς οὓς ἔδιδε τὸ δικαίωμα τῆς πολιτογραφήσεως. Ἐπὶ τοσοῦτον ἦτο αὕτη ἀνεξίθρησκος ὥστε, ὅπως μᾶλλον ἀρέσκῃ τοῖς νικημένοις, ἐγκατέλιπε τὰς παλαιὰς αὐτῆς θεότητας, αἵτινες ἦσαν πολὺ τραχεῖς καὶ ἀνάγωγοι, ἵνα μὴ ἐπισκιασθῶσιν εὐκόλως ὑπὸ τῶν φαεινῶν τῆς Ἑλλάδος θεῶν. Οὗτος ἦν ὁ λόγος δι' ὃν ἀφῆκεν αὕτη, ὅπως ἐκθρονισθῇ ὁ γηραιὸς αὐτῆς Κρόνος, ὁ μέγας οὗτος τοῦ Λατίου θεός, ὑπὸ τοῦ φιλοδόξου Ἑλληνος Διός· κατεσκέυασεν Ἀρην, τὸν αἰμοχαρῆ τοῦτον θεὸν τῶν Σαβίνων, τὸν ἐραστὴν τῆς ἡδυπαθοῦς Ἀφροδίτης, ἐλάτρευσεν τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ Ἀρτεμιν τὴν κυνηγέτιδα, ἐν ᾗ ὁ Ἰανὸς δὲν ἐδυνήθη νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν γηρεάν αὐτοῦ σύζυγον. Ὅτε ὁ Καῖσαρ κατέστρεψε τὴν Γαλατίαν διὰ δεκαετοῦς πολέμου καὶ τῆς καταστροφῆς πλέον ἢ ἐνὸς ἑκατομμυρίου ἀνθρώπων, ἡ δυστυχὴς αὕτη γῆ ἀπώλεσε, σὺν τῇ ἀνεξαρτησίᾳ, καὶ τὸν ἐθνισμόν αὐτῆς. Αἱ Ῥωμαῖκαὶ λεγεῶνες διηλθον αὐτὴν ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις ἐν πυρὶ καὶ σιδήρῳ· εἰσέδυσαν εἰς τὰ ζοφερά καὶ μυστηριώδη αὐτῆς δάση, ἐνθα οἱ Δρυῖδαι ἐπρόσφερον τὰς αἵματοφύρτους αὐτῶν θυσίας· κατέσχον τὸ Carnutum, ὅπερ ἦτο τὸ κέντρον τῆς τῶν Δρυῖδων θρησκείας καὶ ἐκεῖθεν ἔμαθον τὰ ὀνόματα ὅλων τῶν ἐπιτοπίων θεοτήτων. Οἱ δὲ ἀρχηγοὶ τῶν λεγεόνων, ὅπως κάλλιον τηρήσωσιν ἐν τῇ ἐξαρτήσῃ τὸν φιλοπόλεμον ἐκείνον λαόν, κατέσχον τοὺς θεοὺς αὐτοῦ σὺν τῇ ἑαυτοῦ ἐλευθερίᾳ· Οἱ Hesus καὶ Nehalania εἰσῆλθον εἰς τὴν Ῥώμην· ὁ τρομερὸς Kirk ὁ θεὸς οὗτος τῶν ἀνέμων καὶ τῆς τριχυμίας ἐνεδύθη Ῥωμαϊκὴν στολήν καὶ ὁ Αὐγουστος ἀνήγειρέν αὐτῷ ναοὺς. Ἀκολουθῶς τὸ πᾶν συνεμίγη, καὶ ὁ Γαλάτης προσῆλθεν ἵνα θυσιάσῃ ἐν τοῖς ὑπὸ τῶν νικητῶν ἐγερθεῖσι ναοῖς, εἰς τοὺς Mars-Camul, Diane-Arduinna καὶ Belen-Apollon. Οὕτω παρατηροῦμεν λοιπὸν, ὅτι ἡ Ῥώμη ἐπεθύμει ἵνα ἀποβῇ τὸ κέντρον ὅλων τῶν θρησκειῶν καὶ τὸ θυσιαστήριον ἀπασῶν τῶν θεοτήτων. Ὅπωςδὲποτε ὅμως ἡ ἀνεξίθρησκεία τῆς διεφύσθη ἀπέναντι τῶν θεῶν τῆς Ἀνατολῆς, διότι ἐφοβεῖτο ἐξ ἐνστίκτου τὰς λατρείας ἐκείνης, ἥς δὲν ἠδύνατο ἵνα ἐννοήσῃ· ἠσθάνετο ὅτι ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐμελλε νὰ γεννηθῇ τὸ φῶς ἐκεῖνο ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ὤφειλον νὰ ἐκλείψωσιν ἀπασαι αἱ μάταιαι τῆς πλάνης δημιουργίαι. Διὸ ἐγκαίρως κατεδίωξε τοὺς πειραθέντας ἵνα μετενέγκωσιν αὐτοὺς εἰς τὴν Ἰταλίαν. Διακόσια ἤδη ἔτη πρὸ τοῦ τέλους τῆς δημοκρατίας, Κάτων ὁ Κήνσωρ προσεπάθησεν ἵνα κλείσῃ τὰς θύρας τῆς Ῥώμης εἰς τὰς Ἀνατολικὰς ταύτας θρησκείας, αἵτινες ἄλλως ἦσαν λίαν ἀπειροὶ ὅπως περικλεισθῶσιν ἐν τῷ στενῷ Καπιτωλίῳ τοῦ ὄρους Ταρπηίου. Οἱ πρῶτοι αὐτοκράτορες ἠκολούθησαν τὴν πολιτικὴν ταύτην· οἱ ἱερεῖς τῆς Ἰσιδος καὶ τοῦ Σεράπιδος, οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ Χριστιανοὶ κατεδιώχθησαν. Ἐντούτοις, ὅπως ὁ ἄνθρωπος πεισθῇ ἐντελῶς περὶ τῆς ἑαυτοῦ ἀδυναμίας, ἐνόσω δὲν ἐπερείδετο, εἰμὴ μόνον ἐφ' ἑαυτοῦ, ἔπρεπεν ἵνα ἡ Ῥώμη ποιήσῃται χρῆσιν ὅλων τῶν θρησκευτικῶν τύπων, τῶν ἐπινοηθέντων ὑπὸ τοῦ παγανισμοῦ τῆς τε Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, πρὶν ἢ ὁ θεῖος λόγος φθάσῃ μέχρις αὐτῆς. Ὡστε ἐν τῷ θρησκευτικῷ αὐτῆς κοσμοπολιτισμῷ εἰ-

γεν ἤδη διὰ τῆς ἰσχυρᾶς αὐτῆς χειρὸς ἐφελκύσει εἰς ἑαυτὴν ἀπάσας τὰς τῆς Ἀνατολῆς θρησκείας, τὰς ὁποίας εἶχεν ἤδη ἀπορροφήσει, παραμορφώσει ἢ καὶ ἐξαφανίσει, ὡς τὰ πελώρια ἐκεῖνα ἔρπετά, τὰ ὁποῖα καταλαμβάνουσι πᾶν τὸ παρεμπύπτον αὐτοῖς προσφόρως, περιτυλίσσουσιν αὐτὸ ἐν ταῖς ἑαυτῶν πτυχαῖς, τὸ θραύουσι, κατασυντρίβουσιν αὐτὸ καὶ τὸ ἀφίνουσιν ἵνα καταπέσῃ ἀκολούθως ἄνευ ζωῆς, ἄνευ σχήματος καὶ ἄνευ χροιάς. Ὁ γκος ἀβέβαιος, ὅστις σήπεται πάραυτα ἄμα ἐν τῷ ἡλίῳ ἐκτιθέμενος. Αἱ ἀνατολικαὶ λατρεῖαι δὲν ἐτοποθέτησαν ἐπισήμως ἐν Ῥώμῃ, εἰμὴ περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς τρίτης μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην δὲν εἰσῆλθον πλέον αὐτόθι λαοθαύως, ἀλλ' ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ, ἡλίου φαίνοντος, ὁδηγούμεναι εἰς τὸ Καπιτώλιον ὑπὸ ἐνὸς αὐτοκράτορος, τοῦ Ἐλεογαβάλου, νέου Συρίου, μεγάλου ἱερέως τοῦ Βάαλ, ὅστις ἔρχεται φέρων μεθ' ἑαυτοῦ τὸν θεὸν του. Ὁ θεὸς οὗτος, ἦτο λίθος τις μέλας, ἔχων σχῆμα κωνικὸν καὶ ἐφέρετο ἐπὶ ἀμάξης (κάρου)· καθ' ὅλην δὲ τὴν πορείαν ὁ νέος Ποντίφηξ, ὑποβασταζόμενος ὑπὸ τῶν ὑπουργῶν του, ἐστρεφε τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπισθεν, ὅπως μὴ στερηθῇ τῆς θεᾶς τοῦ συμβόλου τῆς θεότητός του. Ἡ Ῥώμη ἐξεπλάγη παραδόξως ἰδοῦσα τὸν νέον τοῦτον αὐτοκράτορα, φέροντα στολὴν ἱερατικὴν, μεταξωτὴν καὶ χρυσοῦφαντον, κεκαλυμμένον ὑπὸ βραχιολίων καὶ περιδεραιῶν καὶ ἔχοντα τὰς ὀφρῦς καὶ τὴν ὄψιν βεβαμμένας λευκάς καὶ μελαίνας. Τὸ θέαμα τοῦτο καὶ ἔτι μᾶλλον τὰ ἐπακόλουθα ἐπροξένησαν φρίκην. Ἡ Ἀνατολή, αἱ λατρεῖαι αὐτῆς, οἱ αὐτοκράτορες οὗς αὕτη ἔτελλεν εἰς Ῥώμην ἀνθεματίσθησαν· τὰ δὲ τερατώδη ὄργια, τὰ καθ' ἑκάστην ἐπισυμβαίνοντα ἐγκλήματα, τὰ ἐν νυκτὶ τερατουργούμενα Κρόνια (Saturnales) ἐξηκολούθησαν ἔτι. Σὺν τούτοις ὅλοις δὲ ἐξηκολούθησε καὶ ἡ κατὰ τῶν δικαίων καταδίωξις. «Εἰς τοὺς λέοντας, ἔκραζεν ὁ λαὸς, εἰς τοὺς λέοντας ῥιφθήτωσαν οἱ Χριστιανοί». Οἱ δὲ μάρτυρες ἔτρεχον μετὰ χαρᾶς, ὅπως ἐμβάψωσι διὰ τοῦ αἵματός των τὸ δάπεδον τοῦ ἀμφιθεάτρου· προσήρχοντο οἰκειοθελῶς, ὅπως προσενεχθῶσιν καθ' ὁμίλους εἰς τοὺς διώκτας, διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ θάνατος ὑπὲρ τῆς θρησκείας παρείχεν ἡδύ τι. Ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ, ἥτις παρὰ τῶν σφόδρα εὐσεβῶν καλεῖται ἐποχὴ πίστεως εἰλικρινοῦς καὶ ἐλπίδος ζωηρᾶς, ἡ ψυχὴ ἡσθάνετο ἑαυτὴν στενοχωρουμένην ἐν τῇ σαρχικῇ αὐτῆς φυλακῇ καὶ ἠτένιζεν εἰς τὸν θάνατον ὡς εἰς ἐλευθερίαν. «Γράφω ὑμῖν ζῶν, ἔλεγεν ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος ὁ Ἀντιοχείας εἰς τοὺς χριστιανούς τῆς Ῥώμης, γράφω ὑμῖν ζῶν, ἀλλὰ ἐρώμενος τοῦ θανάτου. Ἀφετέ με ἵνα ἀποθῶ βορὰ τῶν θηρίων, διότι εἰμὶ ὁ ἐκλεκτός τοῦ Θεοῦ σίτος. Εἴθε νὰ δυνηθῶ, ἀλεαθεῖς ἐν τοῖς ὁδοῦσιν αὐτῶν, ἵνα ἀνευρεθῶ ὁ ἀληθὴς τοῦ Κυρίου ἄρτος. ὦ! θὰ δυνηθῶ ἄράγε νὰ ἀπολαύσω τῆς εὐτυχίας τοῦ νὰ χρησιμεύσω ὡς τοιοῦτος εἰς τὰ θηρία ἐκεῖνα δι' ἃ μὲ προετοιμάζουσι;» Τί ἡδύναντο νὰ κατορθώσωσιν ἀπέναντι τοῦ τοιοῦτου ἐνθουσιασμοῦ οἱ Νέρων, Δομητιανός, Σέπτιμος, Σεβήριος, Δέκιος καὶ Γαλέριος; Εἰς μάτην ἐκοπίαζον, διότι, κατὰ τὸν Τερτυλλιανόν, τὸ αἷμα τῶν μαρτύρων ἦτο ὁ σπόρος τῶν Χριστιανῶν. Ἡ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ, κολαφιζομένη καὶ διαγραφομένη, ἐμεγεθύνετο ὑπὸ τὰς κακώσεις καὶ ἀνέπτυσσε βαθμηδὸν τὴν παλαιὰν ἐκείνην κοινωνίαν, ἥτις προσεπάθει εἰσέτι, ὅπως ἐκτείνῃ κατ' αὐτῆς τοὺς ἀνισχύρους ἤδη βραχίονάς της. Τέλος πάντων, τὸ 313

μ. Χ. ὁ Χριστιανισμὸς θριαμβεύων ἐκάθησε μετὰ τοῦ Κωνσταντίνου ἐπὶ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου καὶ ἡ ἀνθρωπότης ἤρξατο νέας ζωῆς. Τὸ κενὸν ἐκεῖνο τῆς ψυχῆς, ἡ φρικτὴ ἐκείνη ἠθικὴ ἀποσύνθεσις, ἣν ὁ πολυθεϊσμὸς θνήσκων ἀφήκεν ὀπισθέν του ὑπεχώρει εἰς ζωηράν τινα καὶ σταθεράν πεποίθησιν πρὸς τὸν βίον τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εὐποιίας.

Ἄλλ' ὀπισθεν τοῦ κράτους, ἐφ' ὅλων τῶν ὁρίων αὐτοῦ ὑπῆρχον βάρβαροι, οἵτινες ἐπεθύμουν ἐπίσης ἵνα παρακαθήσων εἰς τὴν εὐωχικὴν τράπεζαν τὴν διὰ τὴν Ῥώμην εὐτρεπισθεῖσαν. Ἐπήρχοντο ἐξ Ἀνατολῶν καὶ ἐκ Δυσμῶν ὥσεί ὠθοῦντο ὑπὸ εἰμαρμένης τινος δονήσεως. Σχεδὸν ἠκούετο ἤδη ὁ κρότος τῶν βημάτων αὐτῶν, διότι εἶχον φθάσει εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ *Castra Srativa*, πεδίου τετειχισμένου, πρὸ ὁποῖον οἱ Χριστιανοὶ εἶχον κατασκευάσει ἐπὶ τοῦ Ῥήνου καὶ τοῦ Δουνάβεως πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ἑαυτῶν ὁρίων, καὶ ἐκεῖθεν ἠδύναντο ἵνα καταμετρήσων διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ τὸ ὕψος τῶν Ῥωμαϊκῶν ὀχυρωμάτων. Ἡ θρησκεία ὅμως ἔσχε τὴν τόλμην ἵνα περιφρονήσῃ τὴν τρικυμιώδη ταύτην κοινωνικὴν θάλασσαν, διότι προήχθη εἰς ἀπάντησιν τῶν βαρβάρων, ἐδάπτισεν αὐτοὺς, τοὺς ἐποίησε Χριστιανοὺς καὶ ἐπεσφράγισε μετ' αὐτῶν τὴν συμμαχίαν ἐκείνων, ἐξ ἧς ἐξῆλθον ὁ μεσαιὼν καὶ οἱ παρόντες χρόνοι. Ὁ βάρβαρος, ὡς τέκνον εὐπειθὲς ἐπίστευσεν εἰς ὅ,τι ἡ Ἐκκλησία ἐδίδασκεν αὐτόν. Δυστυχῶς ὅμως οἱ λειτουργοὶ αὐτῆς, καταχρασθέντες τῆς ἑαυτῶν θέσεως, μετέβαλον τὴν εὐεργετικὴν τοῦ Εὐαγγελίου ἀρχὴν εἰς ζυγὸν τυραννικὸν καὶ λίαν ἐπαχθῆ! Οἱ ἐν τῇ δύσει ἀρχηγοὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἐπιβαλόντες τὸ πρῶτον τοῖς ὑπ' αὐτοὺς θελήσεις πάντῃ ἀλλοτρίας τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος, ἐπειράθησαν τοῦτο ἀκολούθως καὶ παρὰ τοῖς ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ἐπειδὴ δὲ αἱ παράλογοι αὗται ἀξιώσεις των ἀπερρίφθησαν, ἀπεκάλεσαν τοὺς ὄντως χριστιανοὺς «Γραικοὺς λεπτολόγους καὶ φιλέριδας». Ὡς μόνον δὲ στήριγμα τῶν ἀντιχριστιανικῶν αὐτῶν ἀξιώσεων, οἱ κληρικοὶ τῆς Δύσεως προέταττον τὸ «Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν». Ἐνόσω ἡ Ἐκκλησία τῆς δύσεως ἐβάδιζεν ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ ὁδῷ ἐκ συμφώνου μετὰ τῆς ἀρχετύπου Ἀνατολικῆς, αἱ μὲν ἐκάστοτε παρουσιαζόμεναι αἱρέσεις ἐξοντοῦντο πάραυτα, οἱ δὲ λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἀπάσης, ἐναντίον τῆς διαφθορᾶς τοσούτων ἡθῶν καὶ ἐθίμων, ἐδόξαζον τὸν Θεὸν διὰ τῶν αὐτῶν προσευχῶν πάντοτε. Ἐνότης τωόντι ἀξία θαυμασμοῦ, καθόσον ἴσως κατὰ πρώτην ἤδη φορὰν ἐδόθη αὕτη τῷ κόσμῳ. Μετ' οὐ πολὺ ὅμως τὸ ἔργον τῆς Ῥώμης ἐξέλιπε· τὰ μεταξὺ τῶν διαφόρων λαῶν, τῶν διαφόρων φυλῶν διαφράγματα ἀνυψώθησαν ὑψηλότερα ἤδη. Τὰ ἔθνη ἀπεκατέστησαν ἄγνωστα τὰ μὲν τοῖς δέ, μολονότι ὁ τῶν θείων προσκυνητῆς ἠδύνατο εἰσέτι νὰ διέλθῃ τὸν χριστιανικὸν κόσμον ἅπαντα ἀνενόχλητος. Ἐν τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ ἀνεγνωρίζετο οὗτος ἅπανταχοῦ ὡς ἀδελφός, παντοῦ ὑπεδέχετο, ἐσέβετο, διετρέφετο καὶ ἀπελάμβανεν ὅλων τῶν περιποιήσεων· ἀντὶ δὲ τούτων ἀπάντων ἐπλήρυνε τὰ δοθέντα αὐτῷ, εἴτε διὰ μιᾶς προσευχῆς, εἴτε διὰ μιᾶς εὐλογίας. Ἀτυχῶς ὅμως ἐπῆλθεν ἡ ἐποχὴ τῶν σταυροφοριῶν, ἥτις, καταχρασθεῖσα τῶν εὐγενῶν ἐκείνων αἰσθημάτων, ἐκηλίδωσεν, ὡς μὴ ὤφειλε, τὰς λαμπρὰς σελίδας τῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ ἱστορίας. Μόνῃ ἡ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ εἶχε τὴν ὑπεράνθρωπον ἐκείνην δύναμιν, ἵνα ἐν τῇ φωνῇ ἐνὸς Πέτρου

Ἐρημήτου συναθροίση ἐκ τῶν περάτων τῆς Εὐρώπης καὶ συνασπίσῃ εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ, Σκανδιναυοὺς, Γερμανοὺς, Ἀγγλοὺς, Γάλλους καὶ λοιποὺς, οἵτινες, καὶ τοὶ ὁμιλοῦντες πλείοις τῶν εἴκοσι διαφορῶν γλωσσῶν καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ συνεννοῶνται ἀμέσως, ἐδείχθησαν οὐχ' ἥττον πρόθυμοι, ἵνα ἀποθάνωσιν ὑπὲρ μιᾶς ἰδέας, ἐπὶ μιᾶς θρησκευτικῆς ἐκδρομῆς.

Ὁ Χριστιανισμὸς λοιπὸν εἶναι ἐκεῖνος ὅστις ἀνίδρυσε τὸ Εὐρωπαϊκὸν «Ἐγὼ», ἤνεγκε τὴν Εὐρώπην εἰς τὴν ἑαυτῆς συναίσθησιν καὶ συνήνωσεν αὐτὴν εἰς μίαν μεγάλην οἰκογένειαν. Ἀδιάφορον δὲ εἶναι ἐφιάλται τῆς ἀνθρωπότητος, πρὸς μόνην τὴν ἰδιοτέλειαν ἀτενίζοντες καὶ διατεινόμενοι ὅτι μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν πρέπει νὰ ὑπάρχωσι διακρίσεις ὅλως ἀπαίσιτοι, ἔθραυσαν τὸν χριστιανικὸν σύνδεσμον, διήγειρον καθ' ἑαυτῶν δικαίαν ἀποστροφὴν καὶ μεμονωμένοι ἐπιμένουσιν ἰσχυριζόμενοι εἰσέτι, ὅτι ἐκ μόνης τῆς Δύσεως προσδοκᾶται ἡ τῆς ἀνθρωπότητος σωτηρία.

## V.

Μεταβολὴ ἐπενεχθεῖσα παρὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ  
ἐπὶ τῆς γυναικείας ἀγωγῆς.

Τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐπισήμου ἐκείνης δοκιμῆς, καθ' ἣν ὁ Θεὸς ἠθέλησεν ἵνα ἴδῃ εἰάν ὁ ἄνθρωπος ἠδύνατο νὰ ἀντιτάξῃ τῷ δαίμονι, ἡ γυνὴ ἦτο ἐκείνη, ἥτις διὰ τῆς διαφθορᾶς ἐπροξένησεν αὐτῷ τὴν ἀπώλειαν τῆς ἐν τῇ ὑπακοῇ ὑποσχεθείσης αὐτῷ αἰωνίου εὐδαιμονίας. Ἡ γυνὴ κατέπεσε συγχρόνως μετὰ τοῦ ἀνδρός, ἀλλὰ κατωτέρω ἐκείνου, διότι ἐκείνη ἦτο ἡ αἰτία τῆς ἐκπτώσεως. Ἐκτοτε ἡ γυνὴ ἐξηυτελίσθη, ἐταπεινώθη καὶ κατέστη τὸ σύμβολον τῆς ἡδυπαθοῦς καὶ ἐκτεθηλυμένης φύσεως. Ὁ ἄνθρωπος μετεχειρίσθη αὐτὴν τοῦ λοιποῦ ὡς ὑπηρέτριαν ἢ μᾶλλον ὡς δούλην, μετεχειρίσθη αὐτὴν ὡς τι ἄθυρμα πρὸς διασκέδασιν τῶν ἡδυπαθῶν αὐτοῦ ἀσχολιῶν. Ἰδετε αὐτὴν καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἐν πολλοῖς τῆς Ἀνατολῆς μέρεσι καὶ ἀμέσως θέλετε κατανοήσῃ πόσον ὁ προορισμὸς αὐτῆς κατέστη ταπεινὸς καὶ ἀθλιος! Ὁ κύριος καὶ δεσπότης αὐτῆς μόλις τῇ ῥίπτει μέρος τι τῆς συζυγικῆς εὐτυχίας, ἥς αὕτη ὀφείλει ἵνα μετὰσχῃ μετὰ πλειόνων ἄλλων συζύγων. Ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὁ ἀνὴρ κρατεῖ δι' ἑαυτὸν τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν· τὴν ἐργασίαν καὶ τὰς ὠφελείας αὐτῆς, τὸν ἐξημμένον βίον, τὰ εὐγενῆ πάθη, τὰς ἡδονάς, τὴν φήμην καὶ τὴν δόξαν· εἰς δὲ τὴν γυναῖκα δίδει τὴν κάθειρξιν, τὴν ἀπομόνωσιν καὶ τὴν ἀηδίαν τοῦ σαραίου· δίδει αὐτῇ τὸ κενὸν τῆς τε ψυχῆς καὶ τῆς καρδίας καὶ καταδικάζει αὐτὴν ἵνα ζῇ ἄγνωστος, πάντῃ ἀθεώρητος καὶ σχεδὸν ἀνευ οὐδενὸς ὀνόματος, οὐδεμιᾶς σημασίας· δὲν γίνεται μήτηρ, εἰμὴ ὅπως γεννήσῃ τέκνα, τὰ ὅποια δὲν θέλουσιν ἴσως γνωρίσει αὐτὴν καὶ ἅτινα καὶ αὕτη μετ' οὐ πολὺ θέλει λησμονήσῃ.

Ὅταν ἡ ἀνθρωπότης προχωρῇ ἐκ τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Περσίας πρὸς τὰς

μᾶλλον ἐλευθέρους χώρας τῆς Δύσεως, πρὸς τὰ μέρη ἐκεῖνα, ἐνθα ἡ φυσικὴ ἀθλιότης, ἥτις ἐνῶ οὐσιωδῶς ἐβάρυνεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτῆς παρὰ τὰς δόχθας τοῦ Γάγγου καὶ τοῦ Εὐφράτου, ἐξασθενεῖ ἤδη καὶ ἐπιτρέπει ὅπως ἐνώπιον αὐτῆς ἐξασκῆται ἡ ἀνθρώπινος ἐλευθερία, ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀρχίζῃ ἵνα ἀπελευθερωταί τῆς φύσεως καὶ ἐπικαλεῖται κατ' αὐτῆς τὰ ὅποια ἐκ τοῦ Θεοῦ οὗτος κέκτηται δικαιώματα, τότε μόλις παραδέχεται, ὅπως ἡ γυνὴ λάβῃ μέρος τῆς ἑαυτῆς χειραφετήσεως ἢ τῆς ἰσοπολιτείας. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἡ γυνὴ ἀγοράζεται εἰσέτι ὡς τεμάχιόν τι γῆς καὶ ἡ γυναικωνίτης ἀντικαθίστα τὸ σαράϊον. Ἐντούτοις καὶ αὕτη ἐπίσης ἀρχίζει ἵνα ἀνορθοῦται ἐκ τῆς ἥς τέως ὑφίστατο καταπτώσεως.

Ἐν Ἑλλάδι, ἐνθα ὁ ἄνθρωπος, καθὼ ῥήτωρ καὶ πολεμιστὴς συγχρόνως, δὲν ἀσχολεῖται εἰμὴ εἰς τὸ νὰ μεταβῇ ἐκ τῆς μιᾶς μάχης εἰς τὴν ἄλλην, δὲν δύναται ἵνα πορευθῇ εἰς ἀναζήτησιν τῶν ἑαυτοῦ ἡδονῶν ἐν τῷ ἄβρῳ καὶ ἡδυπαθεῖ τῆς Ἀσίας βίῳ. Ὁ ἔρως μιᾶς μόνης γυναικὸς ἀρκεῖ εἰς τὴν καρδίαν του, ἣν ἤδη τοσαῦτα ἄλλα πάθη πληροῦσιν· ἠναγκασμένος δὲ ἵνα παρευρίσκηται ἐν ἐκάστη τῆς ἡμέρας στιγμῇ εἰς τὴν δημοσίαν πλατεῖαν, ὀφείλει πάντοτε ἵνα ἀφήσῃ ἐκείνην, ἣν ἔλαβεν ὡς γυναῖκα, ὅπως ἐπαγρυπνῇ ἐπὶ τῆς κοιτίδος τῶν ἑαυτῶν τέκνων· ἡ γυνὴ ἐπίσης γινώσκει ἐν Ἑλλάδι τί ἐστὶ μήτηρ καὶ περιορίζεται ἀφ' ἑαυτῆς μετὰ τοῦ συζύγου τῆς ἐν τῇ οἰκιακῇ ἐστία. Ἀλλὰ μόνον ἐπὶ τοσοῦτον ἡδυνήθη ἵνα ἐργασθῇ ἡ ἀρχαία εἰδωλολατρεία ὑπὲρ τῆς γυναικός.

Ἡ Ἑλλὰς, ἥτις ἦτο κόσμος τῶν τεχνῶν καὶ τῆς ὠραιότητος, εἶχεν ἀγαπήσει τὴν γυναῖκα ὡς τι πρᾶγμα ὠραῖον, τὸ ὅποion ἐφοβεῖτο ἵνα καταστρέψῃ. Ἐν τῇ Ρώμῃ ὁμως, ἥτις ἦτο πόλις στρατιωτῶν ἀπλῶς, οἱ ὅποιοι δὲν ἐγνώριζον καὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ γνωρίσωσιν, εἰμὴ τὸν πόλεμον, λαὸς χαλκοῦς, οὕτως εἰπεῖν, οὕτινος ἡ καρδία οὐδέποτε ἐμαλάσσετο ἐνώπιον τῆς ὠραιότητος μιᾶς γυναικός, ἡ σύζυγος δὲν ἔσχεν ἄλλην ἀξίαν, εἰμὴ τὸ νὰ προμηθεύῃ εἰς τὸ κράτος ῥωμαλέους πολεμιστάς. Αὐτόθι ἡ γυνὴ εἶναι μόνη ἐν τῇ συζυγικῇ οἰκίᾳ, ἀλλὰ κεῖται πολὺ κατωτέρω τοῦ πατρὸς τῆς οἰκογενείας, διότι κεῖται ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, ἦτοι *in manu viri*. Ἐὰν δὲ θέλῃ δύναται καὶ νὰ ἐκχωρίσῃ αὐτήν, καθόσον αὕτη δὲν εἶναι ἡ ἀπλούστατον κτῆμά του· ἀλλ' ἐὰν πειραθῇ ἵνα παρεκκλίνῃ πῶς ἢ νὰ ἐπιβουλευθῇ τὴν τιμὴν αὐτοῦ, οὗτος δύναται ἵνα ἀποβάλῃ αὐτήν ἀναπολογῆτως καὶ ἄνευ δικαστηρίου ἢ μαρτυρίας τινος. Σὺν τούτοις ὅλοις ὁμως, ἐὰν ἡδύνατο ἡ γυνὴ ἵνα τηρήσῃ τὴν θέσιν ταύτην ἐν τῇ οἰκιακῇ ἐστία, ἴσως ἡμέραν τινα ἤθελεν εὑρεῖ τὸ μέσον ἵνα γλυκάνῃ τὸν νόμον, ἀλλὰ δυστυχῶς παρηγκωνίζετο πάραυτα ὑπὸ ἄλλης ξένης γυναικός. Ἡ Ρώμη, τέλος πάντων, δὲν ἡδυνήθη ἀτιμωρητὶ ἵνα υἱοθετήσῃ τὸν κόσμον· ἐκράτει αὐτὸν ἀλυσόδετον ὑφ' ἑαυτήν, ἀλλ' οὗτος τὴν ἐξεδικήθη δίδων αὐτῇ ὅλα τὰ ἐλαττώματά του. Προπάντων πολλὰ τῶν μερῶν τῆς Ἀνατολῆς, τὰ ὅποια κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχον ἀθλίως παρακμάσει ἠθικῶς, εἰσέβαλον ὡς διὰ ὑλιστῆρος καὶ σταγόνα πρὸς σταγόνα ἐν ταῖς φλεβί τοῦ ῥωμαϊκοῦ κολοσσοῦ τὴν διαφθοράν καὶ τὴν ἀκολασίαν αὐτῶν. Τότε πλέον τὸ πᾶν ἀπωλέσθη· τὰ ἀρχαῖα ἔθνη, τὰ ἀρχαῖα

δικαιώματα ἐξηλείφθησαν. Ἄλλοτε, τελεταὶ συμβολικαί, ὁ μετὰ τῆς μνηστῆς κοπτόμενος πλακοῦς (conferreatio) ὁ παρ' ἐκείνου πληρονόμενος χαλκός, (coemptio) συνέδεον τὴν γυναῖκα μετὰ τοῦ ἀνδρός καὶ καθίστων αὐτὴν πρᾶγμα του, res, ἰδιοκτησίαν του. Τοῦ λοιποῦ ὁμως, ἡ ἀπόλαυσις, usus, ἡ κατοχὴ ἐνὸς ἔτους ἢ τριῶν νυκτῶν, anni continui, trinoctium usurpatio, ἀρκοῦσι. Γάμος γελοῖος, γάμος ἐμπαικτικός! Καὶ ἐντούτοις ἡ γυνὴ εὐχαριστεῖται εἰς αὐτόν· νομίζει ὅτι οὕτω θέλει φθάσει εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν, καὶ δὲν βλέπει ὅτι ἀπόλλυσιν ἐκ τῆς ἀξίας τῆς ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἀπολαμβάνει ἐκ τῆς ἐλευθερίας, ὅτι ὁ γάμος τώρα πλέον ὅτε ἀπώλεσε τὸν νόμιμον αὐτοῦ χαρακτῆρα, δὲν θέλει δυνηθῇ τοῦ λοιποῦ ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς χαλινός εἰς ἀνθρώπους, οἵτινες ἀνέπνευσαν τὸν ἀβροδίαιτον τῆς Ἀσίας ἀέρα. Ὁ Γέρων Κάτων, ὁ αὐστηρὸς οὗτος ἐπιτηρητὴς τῶν ἠθῶν, δὲν ἐμόλυνεν ἤδη τὰ βλέμματα τῶν υἱῶν του διὰ τῶν ἀθεμίτων σχέσεών του μετὰ δούλης τινός; Τί θέλουσιν ἀπογενῇ οἱ ἄλλοι ὅταν αὐτὸς οὗτος δίδῃ τὸ παράδειγμα τοῦ σκανδάλου, ἐνῶ ὁ λαὸς σύμπας ἐθεώρησε καθήκον του ἵνα ἀνεγείρῃ αὐτῷ ἀνδριάντα φέροντα ἐπιγραφὴν εὐγνωμοσύνης ὡς ἠθικοποιήσαντος αὐτοῦ τὴν κοινωνίαν;

Εἶναι ἀληθές, ὅτι καθ' ὅλον τὸν βίον αὐτοῦ, ὅστις ἀποτελεῖ σχεδὸν ὁλόκληρον αἰῶνα, κατεπολέμησε τὸ κακὸν μετὰ θάρρους· ἀλλὰ περὶ τὸ ὀδυνηροῦς ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἀπαυδῆσας ἤδη ἐκ τοῦ πολέμου, ἀφῆκεν ἵνα διέλθῃ ὑπὲρ αὐτόν ὁ χεῖμαρρος ἐκεῖνος, ὅστις κατέκλυσε τὴν Ῥώμην ἐντελῶς, καὶ ὁ λαὸς ἐκεῖνος, οὗτινος ἡ Γερουσία εἶχε δεῖχθῃ συνέλευσις βασιλέων, ἐφώρμησεν εἰς τὴν ἀκολασίαν ὡς κτήνός τι ἀκάθαρτον.

Ἐκτοτε σπανίως ἤπαντᾶτο γυνὴ δυναμένη ἵνα ὑψώσῃ μέτωπον ἀθῶον ἐν τῇ Ῥώμῃ. Ἡ ἀρχαία νόμιμος σύζυγος (Matrona) κατήντησεν ἡ Μεσσαλίνη τοῦ ποιητοῦ καὶ ἡ μεγάλη μαχλὰς τῆς ἀποκαλύψεως, ἥτις περιβεβλημένη χρυσὴν πορφύραν, κρατεῖ ἀνὰ χεῖρας χρυσοῦν δοχεῖον πλήρες βδελυγμοῦ καὶ ῥυπαρότητος, ἐνθα οἱ ἄνθρωποι ἔρχονται ὅπως μεθυσθῶσιν ἐκ τοῦ οἴνου τῆς ἀκολασίας.

Ὅργανον τῆς ἀχαλινώτου ταύτης διαφθορᾶς, ἡ γυνὴ ἐτιμωρήθη ὑπ' αὐτῶν τούτων, ὧν ἐξυπηρέτει τὰς αἰσχρὰς ἡδονάς· ἐφοβοῦντο οὗτοι μήπως μιανθῶσιν ἀνυψοῦντες μέχρις αὐτῶν τὸ ἐξηυτελισμένον τοῦτο ὄν, καὶ, ὅπως ἀναφανῶσιν εἰσέτι ἐνώσεις τινες νόμιμοι, ἐδέησαν ἵνα ὁ Αὐγουστος καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ δώσωσιν ἀμειβὰς εἰς τὸν γάμον.

Ἐντούτοις ὁμως, ἰδοὺ θαῦμα μέγα γίνεται ἐν οὐρανῷ. Ὁ ἐπιστήθιος μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ λέγει: « Καὶ σημεῖον μέγα ὤφθη ἐν τῷ οὐρανῷ, γυνὴ περιβεβλημένη τὸν ἥλιον, καὶ ἡ σελήνη ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς στέφανος ἀστέρων δώδεκα..... Καὶ ἰδοὺ δράκων μέγας πυρρός, ἔχων κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ διαδήματα ἑπτὰ..... Καὶ ὁ δράκων ἔστηκεν ἐνώπιον τῆς γυναικὸς τῆς μελλούσης τεκεῖν, ἵνα, ὅταν τέκῃ, τὸ τέκνον αὐτῆς καταφάγῃ..... Καὶ ἐβλήθη ὁ δράκων ὁ μέγας, ὁ ὄφεις ὁ ἀρχαῖος..... καὶ τὰ

λοιπά ». Τὸ τεχθὲν ἦν ὁ Χριστός, ὅστις ἐνσαρκώθη, ὅπως διδάξῃ τὸν ἄνθρωπον τὸν κατὰ τῆς κακίας πόλεμον. Ὁ Χριστός, Θεὸς παντοδύναμος καὶ προαιώνιος, κατήλθεν εἰσελθὼν ἐν τῇ κοιλίᾳ μιᾶς παρθένου. Τὸ θνητὸν τοῦτο σῶμα ἠδύνατο βεβαίως νὰ προσλάβῃ καὶ διαφοροτρόπως διὰ τῆς παντοδυνάμου θελήσεώς του, ἀλλ' εὐδόκησεν οὕτως, ἵνα ἐξαλειφθῇ τὸ τῆς Εὐας ἀμάρτημα καὶ ἀνυψωθῇ ἡ ἐπὶ τοσοῦτον καταπεσοῦσα γυνή. Ὡστε διὰ τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Χριστοῦ, ἡ γυνή ἱκανοποιήθη ἀναλαβοῦσα τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς θέσιν.

Γ. Καρύδης,